

Л. М. Стрельбицька,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2339-9088>

М. Д. Завражнова,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8065-3566>

ЕВОЛЮЦІЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Національна академія Служби безпеки України
вул. Михайла Максимовича, 22, 03022, Київ, Україна
E-mails: lilliastrrel@gmail.com, zhavrazhnova.m@gmail.com

Мета: здійснити порівняльний аналіз норм чинного Сімейного кодексу України з проектом Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права», здійснити критичний аналіз та визначити головні зміни. **Методи дослідження:** порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення норм чинного Сімейного кодексу України та положень проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з рекодифікацією сімейного права», що дало змогу виявити ключові відмінності та новели правового регулювання. Формально-юридичний метод використано для аналізу змісту правових норм, їх структури, юридичної техніки та особливостей формулювання. За допомогою системно-структурного методу досліджено взаємозв'язки між нормами сімейного та цивільного законодавства, а також місце запропонованих змін у загальній системі права. Метод правового моделювання дозволив оцінити потенційні наслідки впровадження запропонованих змін та їх вплив на правозастосовну практику. Крім того, застосовано аналітичний метод для оцінки доцільності та ефективності запропонованих законодавчих змін, виявлення їх переваг і недоліків. **Результати:** здійснено порівняльний аналіз положень чинного законодавства України, що регулюють інститут шлюбного договору, із нормами проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права». Досліджено основні зміни, запропоновані законопроектом, зокрема щодо суб'єктного складу осіб, які мають право укладати шлюбний договір, змісту та обмежень його умов, правового режиму майна подружжя, а також порядку зміни, розірвання та припинення договору.

Проаналізовано новели щодо регулювання правового режиму сімейного житла, уточнення правил щодо майна, набутого після укладення договору, а також впровадження можливості розірвання шлюбного договору за взаємною згодою сторін без судового втручання. Визначено, що запропоновані зміни спрямовані на розширення принципу свободи договору у майнових відносинах подружжя при одночасному збереженні механізмів захисту інтересів дітей та сімейного житла.

Зроблено висновок, що рекодифікація положень сімейного законодавства сприяє систематизації та модернізації правового регулювання інституту шлюбного договору, забезпечуючи більш гнучке врегулювання майнових відносин між подружжям та узгодження сімейного і цивільного законодавства. **Обговорення:** порівняльний аналіз норм чинного Сімейного кодексу України та проекту рекодифікації свідчить про зміну концептуального підходу до регулювання сімейних

відносин, зокрема їх інтеграцію у цивільно-правову систему. Запропоновані новели розширюють диспозитивність правового регулювання та автономію учасників, що відповідає сучасним тенденціям, однак водночас створює ризики неоднозначного тлумачення та ускладнення правозастосування. У зв'язку з цим проєкт потребує подальшого доопрацювання для забезпечення балансу між гнучкістю регулювання та належним рівнем захисту прав учасників сімейних відносин.

Ключові слова: шлюбний договір; угода; сімейне право; цивільне право; приватне право; правовідносини; рекодифікація; законодавчі зміни.

Постановка проблеми та її актуальність.

Шлюбний договір є досить ефективним регулятором майнових відносин між подружжям, особливо в умовах воєнного стану. Окрім того, такий вид договору є корисним для осіб, які вже мають певне майно, на яке вони бажають встановити чіткі межі права користування своєю власністю; осіб, які повторно вступають у шлюб, тощо. Як і в будь-якій галузі права, догми сімейного також зазнають змін і розвиваються відповідно до змін у суспільстві та актуальних проблем його врегулювання, та для поліпшення майбутніх змін, розвитку права є важливим та необхідним здійснювати порівняльний критичний аналіз чинного та проєктів майбутнього законодавства.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичною базою дослідження є роботи таких авторів як О.І. Сафончик, А.Г. Дідук, Я.Р. Кушнір, О.П. Письменна, А.В. Гордейчук, М.О. Довга, Л.О. Самілик, крім того, окремо аналізувались та досліджувались закони України, рішення Верховного Суду України та інші нормативно-правові акти, зокрема положення Глави 10 Сімейного кодексу України.

Метою даної статті є порівняльний аналіз норм чинного Сімейного кодексу України з проєктом Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права».

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні положення про шлюбний договір закріплені главою 10 Сімейного кодексу України (далі – СК України), але тим не менш, навіть цей нормативно-правовий акт не дає прямого визначення цієї угоди, демонструє упущення в регулюванні даного правовідношення. Шлюбний договір за своєю суттю є особливим видом договору, оскільки має специфічний суб'єктний

склад, особливі умови та строк дії, що робить його регулювання більш складним, ніж інші види цивільно-правових договорів. Незважаючи на те, що сімейне право в Україні є однією із найстабільніших галузей права, вона також змінюється та вдосконалюється відповідно до розвитку суспільства та законодавства. Перш за все, необхідно визначити, що є шлюбним договором. Пункт 2.1. Інструкції «Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» визначає шлюбну угоду як договір щодо вирішення питань життя сім'ї (шлюбний договір), яким регулюються майнові відносини між подружжям, у тому числі визначаються їхні майнові права та обов'язки як батьків [1]. О.І. Сафончик надає власне визначення, а саме як «певну домовленість між особами, що вступають до шлюбу та яка визначає майнові права та обов'язки як у шлюбі, так і у випадку його розірвання» [2, с. 84]. Відповідно до цього визначення вже можна винести зміни про право та умови укладання шлюбного договору, а саме у частині суб'єктного складу. СК України визначає, що «шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям» [3, ст. 92]. За новою редакцією, а саме за ст. 134 Книги 7 проєкту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права» (далі – проєкт Закону), здійснюється уточнення, що договір можуть укласти також заручені, що розширює та деталізує коло осіб, наділених правом укладання шлюбної угоди [4]. Крім того, нова редакція додає, що для укладення договору неповнолітньою особою, згоду на це може надати також інший законний представник, крім батьків чи піклувальника.

Основною частиною договору є узгодження умов регулювання виключно майнових прав по-

дружжя, що однаково визначають і ст. 93 СК України, і ст. 135 проєкту Закону.

Обмеження в змісті договору також знайшли свій розвиток, наприклад, у чинній нормі заборонено включати умови щодо особистих відносин та такі, що «поставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище», а також передбачено заборону передавати нерухомість одній зі сторін [3].

У новій редакції персональні обмеження зберігаються, наприклад не можна регулювати особисті відносини, не можна зменшувати права дитини, тощо, але з'являється нова заборона – не допускати зміну (припинення) режиму спільної власності щодо сімейного житла та речей домашнього вжитку. В цілому, обсяг дозволених умов договору розширюється, а саме відкривається можливість розпоряджатися власністю з меншою кількістю обмежень, але введено окремі нові рамки щодо охорони житла та інтересів дітей [4].

Узагальнюючи можна зазначити, що у новій редакції виключено пункт про «надзвичайно не вигідне становище» одного з подружжя, який існував у старій нормі і, що цікаво, є одним із найпоширеніших причин для звернень до судів в Україні [5]. Проєкт Закону визначає, що справедливості умов доводиться загальними нормами, наприклад, про недобросовісність угоди. Крім цього, було скасовано безпосередню заборону передачі нерухомості за шлюбним договором, натомість запроваджено обмеження на зміну правового режиму спільного сімейного житла.

Окремо варто виділити положення щодо правового режиму майна подружжя. В обох редакціях зберігається право попередньо домовлятися про поділ майна у випадку розлучення, використання на потреби дітей тощо [3, ст. 97-98; 4, ст. 139]. Чинна ст. 97 СК України визначає що подружжя за договором звільняє все майно, придбане під час шлюбу, від режиму спільної сумісної власності. Нова редакція, а саме ст. 139, змінює це правило: виключення режиму спільності поширюється лише на майно, набуте після укладення шлюбного договору. Іншими словами, майно, що було спільним до договору, за новою редакцією вважається спіль-

ним, якщо інше не погоджено. Також нова стаття конкретизує інші умови таких як поділ майна, забезпечення потреб дітей, тощо. й більше не містить абстрактної норми «будь-яких інших умов», визначених у колишній ч. 5 ст. 97 СК України, що у тому ж числі передбачає, що майно, набуте подружжям під час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав з поважної причини самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [6, с. 142]. Відтепер домовленості подружжя будуть регулюватися Цивільним кодексом, а саме Речовим правом. Також варто зазначити, що Нова редакція дає можливість звільнити від спільної сумісної власності лише активи, набуті після підписання договору (раніше – будь-яке майно, набуто у шлюбі).

Відносно положень щодо утримання подружжя, СК України [3, ст. 99] та стаття 140 проєкту Закону встановлюють аналогічні правила щодо права одного з подружжя на утримання за договором. Обидва чинники дозволяють домовитися про фінансову підтримку незалежно від працездатності та матеріального стану обох. Збережено норму про стягнення аліментів на підставі виконавчого напису нотаріуса при невиконанні умов договору. Змін у правовому результаті не було, оскільки прописано ті ж самі можливості (виплата аліментів, право припинити утримання у разі компенсації тощо), як і відносно обсягу регулювання, окрім незначних стилістичних уточнень, термінології та структури. Загалом, проєкт Закону значно розширює повноваження нотаріуса, покладаючи на нього нові функції.

Щодо структури, положення про форму, початок дії та строк дії договору залишаються практично без змін. Як і нині, договір укладається письмово і нотаріально посвідчується. Якщо угода підписана нареченими до реєстрації шлюбу, вона набирає чинності в день одруження; якщо підписана вже подружжям – у день нотаріального посвідчення. У договорі і надалі можна встановлювати загальний строк дії та

строки окремих прав чи зобов'язань. Зміни здебільшого носять технічний характер, наприклад нові порядкові номери та перехід до кодифікованого ЦК України – тому на практику укладення договору вони не впливають.

Відносно положень про зміну умов договору, не визначено суттєвих змін. Нова редакція зберігає сенс старої, але викладає зміст більш стисло та конкретно.

Щодо умов відмови від договору, ст. 101 СК України забороняє односторонню відмову та дозволяє припинити угоду за взаємною згодою. Проект Закону залишає право подружжя відмовитися від договору, але змінює правові наслідки. У ст. 142 проекту Закону прямо зазначено, що у разі спільної відмови «права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення». На відміну від попередньої редакції, виключена можливість «припинення з дня подання заяви до нотаріуса» [4]. Отже, за новою нормою припинення договору відбувається виключно з моменту його укладення, що обмежує можливість сторін обрати інший початок наслідків відмови.

Розірвання та недійсність шлюбного договору також зазнали певних змін. До цього розірвання шлюбного договору за ст. 102 СК України було можливо лише через суд – на вимогу одного з подружжя за «підставами істотного значення», наприклад, неможливість виконання. Проект Закону у ст. 143 додає можливість спільного розірвання за згодою без суду: подружжя може припинити договір нотаріально, і з цього моменту «права та обов'язки, встановлені договором, припиняються». Судова процедура залишається – однак підставою для розірвання судом тепер має бути «істотна» причина.

Головні новації такі: 1) впровадження обов'язкового розірвання договору без суду, механізму якого раніше не було; 2) уточнення, що правовий режим договору припиняється саме з моменту розірвання, натомість раніше про це говориться тільки при відмові.

Статтю 103 СК України про визнання шлюбного договору недійсним проект Закону виключає. Раніше договір міг бути визнаний недійсним за судовим позовом однієї зі сторін

або заінтересованої особи, якщо були порушені вимоги закону. Тепер ця спеціальна норма відсутня, отже випадки недійсності контракту мають регулюватися загальними положеннями Цивільного кодексу України. Така зміна уніфікує підхід, тобто усуває окрему норму, і спрощує кодифікацію, але може збільшити невизначеність у практиці – колишню процедуру тепер доведеться з'ясувати за правилами та положеннями Цивільного кодексу, що і до цього активно застосовувалося на практиці, і відносно чого є усталена правова позиція Верховного Суду України, яка визначає що виходячи зі змісту статей 9, 103 СК України, статей 203, 215 Цивільного кодексу України, підставою недійсності шлюбного договору є недодержання в момент вчинення стороною (сторонами) таких вимог: 1) зміст шлюбного договору не може суперечити законодавству України, а також моральним засадам суспільства; 2) волевиявлення кожного із подружжя при укладенні шлюбного договору має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; 3) шлюбний договір має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним [7].

Висновки. За результатами порівняльного аналізу можна визначити, що інститут шлюбного договору стає більш сучасним і системним. Законодавець додає диспозитивності та намагається розширити можливості подружжя самостійно врегулювати майнові питання, але водночас встановлює чіткі межі щодо захисту прав дітей та сімейного житла. Позитивним є те, що з'являється більше гнучкості у визначенні режиму майна та можливість розірвати договір за взаємною згодою без судового втручання. Це робить механізм більш практичним і наближеним до реальних потреб подружжя. Водночас нові обмеження щодо сімейного житла свідчать про прагнення держави запобігти зловживанням та захистити слабшу сторону у шлюбі. Таким чином, баланс між свободою договору та соціальним захистом зберігається. Отже, запропоновані зміни загалом спрямовані на підвищення ефективності шлюбного договору як правового інструменту, при збереженні гарантій для дітей та базових майнових прав, що

відповідає євроінтеграційним устремлінням нашої держави.

Література

1. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22 лют. 2012 р. № 296/5: станом на 14 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 18.03.2026).

2. Сафончик О.І. Шлюбний договір і ІТ: проблемні питання застосування. *Часопис цивілістики*. Одеса, 2017. Вип. 26. С. 83–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_26_20

3. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III: станом на 4 берез. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 18.03.2026).

4. Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права: проект Закону України від 21 верес. 2025 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/files/knyga7.pdf> (дата звернення: 18.03.2026).

5. Ступак Ольга. Практика Верховного Суду у справах, пов'язаних із шлюбним договором. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Shlybnyy_dogovir_28_04_.pdf (дата звернення: 18.03.2026).

6. Дідук А., Кушнір Я. Шлюбний договір як регулятор майнових відносин подружжя. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2024. № 3(72). С. 140–145. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.72.19073>

7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 трав. 2019 р. у справі № 522/25760/16-ц / Верховний Суд: сайт. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/82217599> (дата звернення: 18.03.2026).

References

1. Pro zatverdzhennya Poryadku vchynennya notarialnykh diy notariusamy Ukrainy: Nakaz Ministerstva yustytysiyi Ukrainy vid 22 lyut. 2012 r. № 296/5: stanom na 14 cherv. 2025 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (data zvernennya: 18.03.2026).

2. Safonchik O.I. Shlyubnyy dohovir i IT: problemni pytannya zastosuvannya. *Chasopys tsyvilistyky*. Odesa, 2017. Vyp. 26. S. 83–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_26_20

3. Simeynyy kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 10 sich. 2002 r. № 2947-III: stanom na 4 berez. 2026 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (data zvernennya: 18.03.2026).

4. Pro vnesennya zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy u zvyazku z onovlenniam (rekodyfikatsiyeyu) polozhen simeynoho prava: proekt Zakonu Ukrainy vid 21 veres. 2025 r. URL: <https://www.rada.gov.ua/files/knyga7.pdf> (data zvernennya: 18.03.2026).

5. Stupak Olha. Praktyka Verkhovnoho Sudu u spravakh, povyazanykh iz shlyubnym dohovorum. Sudova vlada Ukrainy. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Shlybnyy_dogovir_28_04_.pdf (data zvernennya: 18.03.2026).

6. Diduk A., Kushnir Ya. Shlyubnyy dohovir yak rehulyator maynovykh vidnosyn podruzzhya. *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Yurydychnyy visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*. Kyiv: NAU, 2024. № 3(72). S. 140–145. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.72.19073>

7. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehiyi suddiv Pershoyi sudovoyi palaty Kasatsiynoho tsyvilnoho sudu vid 15 trav. 2019 r. u spravi № 522/25760/16-ts / Verkhovnyy Sud: sayt. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/82217599> (data zvernennya: 18.03.2026).

THE EVOLUTION OF THE MARRIAGE CONTRACT IN THE CONTEXT OF THE RECODIFICATION OF THE CIVIL LEGISLATION OF UKRAINE

National Academy of the Security Service of Ukraine
Mykhaylo Maksymovycha St., 22, 03022, Kyiv, Ukraine
E-mails: lilliasrel@gmail.com, zhavrazhnova.m@gmail.com

Objective: to conduct a comparative analysis of the provisions of the current Family Code of Ukraine with the draft Law of Ukraine “On Amendments to the Civil Code of Ukraine in Connection with the Update (Recodification) of Family Law Provisions,” to perform a critical analysis, and to identify the main changes.

Research methods: the comparative legal method was used to compare the provisions of the current Family Code of Ukraine with those of the draft Law of Ukraine “On Amendments to the Civil Code of Ukraine in Connection with the Recodification of Family Law,” which made it possible to identify key differences and innovations in legal regulation. The formal-legal method was used to analyze the content of legal norms, their structure, legal drafting techniques, and the specifics of their wording. Using the systemic-structural method, the interrelationships between the norms of family and civil legislation were examined, as well as the place of the proposed changes within the general legal system. The legal modeling method allowed for an assessment of the potential consequences of implementing the proposed changes and their impact on legal practice. In addition, an analytical method was applied to evaluate the feasibility and effectiveness of the proposed legislative changes and to identify their advantages and disadvantages. **Results:** a comparative analysis was conducted of the provisions of current Ukrainian legislation governing the institution of the prenuptial agreement with the provisions of the draft Law of Ukraine “On Amendments to the Civil Code of Ukraine in Connection with the Update (Recodification) of Family Law Provisions.” The main changes proposed by the draft law were examined, in particular regarding the parties entitled to enter into a marriage contract, the content and limitations of its terms, the legal regime of marital property, as well as the procedure for amending, terminating, and dissolving the contract. The article analyzes the new provisions regarding the regulation of the legal regime of the family home, the clarification of rules concerning property acquired after the conclusion of the agreement, as well as the introduction of the possibility of terminating a marriage contract by mutual consent of the parties without judicial intervention. It is determined that the proposed changes are aimed at expanding the principle of freedom of contract in the property relations of spouses while simultaneously preserving mechanisms to protect the interests of children and the family home. It is concluded that the recodification of family law provisions contributes to the systematization and modernization of the legal regulation of the institution of the marriage contract, ensuring a more flexible regulation of property relations between spouses and the harmonization of family and civil law.

Discussion: a comparative analysis of the provisions of the current Family Code of Ukraine and the draft recodification reveals a shift in the conceptual approach to the regulation of family relations, particularly their integration into the civil law system. The proposed amendments expand the discretionary nature of legal regulation and the autonomy of the parties, which aligns with contemporary trends; however, this simultaneously creates risks of ambiguous interpretation and complicates the application of the law. In this regard, the draft requires further refinement to ensure a balance between regulatory flexibility and an adequate level of protection for the rights of parties to family relations.

Keywords: marriage contract; agreement; Matrimonial Law; Civil Law; Private Law; legal relations; recodification; legislative changes.

Дата першого надходження статті до видання: 26.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026

© Стрельбицька Л.М., Завражнова М.Д., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0